

УДК 001

Шкарабан С., Познахівський Є.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УКРАЇНІ

Розглянуті питання вдосконалення організації та методики наукових досліджень в Україні. Розкрито суть компонентів науки і дано їм критичну оцінку.

Ключові слова: наукові дослідження, дискусія, результати досліджень, критична оцінка, компоненти науки.

В сучасних умовах наука стає дедалі важливішою галуззю суспільного виробництва як спосіб більш чи менш масового виробництва відповідних знань, що посилює її вплив на розвиток матеріального виробництва та інші соціальні процеси. Розвиток наукових досліджень в Україні, яка ось уже 20 років перебуває в перехідному періоді між демократією і тоталітаризмом, ринковими та неринковими умовами господарювання, особливо необхідний як основа обґрунтованого державного управління суспільством, усіма сторонами його матеріального, соціального й духовного життя.

Із практичної точки зору основною проблемою наукових досліджень є встановлення різниці між наукою і науковою пізнавальною діяльністю. Не вдаючись у детальне обговорення поглядів на цю проблему, відзначимо, що, на нашу думку, науку слід розглядати як систему пропозицій, побудовану суворо визначеним чином. Такий підхід започаткував ще Аристотель, визначивши науку як систему доведених істинних пропозицій, зберігається і в більшості сучасних наукових дослідженнях. Не менше значення має визначення структури науки, тобто встановлення певної обґрунтованої сукупності ознак, на основі яких ті чи інші пропозиції слід вводити в певні компоненти науки. Першим таким компонентом треба визначити обґрунтування необхідності описуваних пропозицій. У більшості випадків навіть із актуальних пропозицій спостерігаються різні визначення їх суті, що потребує виділення другої компоненти науки – опису таких визначень, їх критичної оцінки та висновків, що мають логічну форму висловлювань, які щось стверджують або заперечують, дотриуючись вимог істинності. При цьому необхідно приймати фіксовану множину значень істинності від 1 до 3, де 1 – правильно, 2 – правильно з певними допуска-

ми, 3 – неправильно. Третьою компонентою науки є метод, що передбачає описання складу та послідовності логічних і експериментальних дій, необхідних для отримання певних одиниць знання про об'єкт наукового дослідження у формі нормативів із урахуванням критеріїв здійснимості. І, нарешті, завершальною, четвертою компонентою науки має бути сукупність рекомендацій із реалізації теоретичної чи практичної частин наукових пропозицій, їх ефективності й найбільш бажаних галузей застосування запропонованих наукових висновків (навчальний процес, виробництво, надання послуг, юриспруденція і т. п.). Слід зазначити, що наведений опис головних компонентів науки досить загальний, напевно не вільний від деяких недоліків, але дає цілком реальну можливість відрізнити пізнавальну діяльність від наукової, допоможе об'єктивно віднести певну діяльність та її результати до наукової.

Важливе значення мають способи визнання та оформлення результатів наукових досліджень. В Україні, як відомо, для цього використовують систему наукових ступенів і звань. На нашу думку, їй притаманні такі суттєві недоліки: дублювання, забюрократизованість, суб'єктивність, надмірна, необґрунтована в багатьох випадках ускладненість, гіпертрофована мотивація наукових працівників. Усунення згаданих недоліків можливе через спрощення процесу оцінки та присвоєння наукових ступенів кандидата і доктора наук. Із усіх вимог до кандидатських дисертацій варто визнати головними й залишити тільки такі: наявність описаних вище обов'язкових компонентів науки в дисертаційній роботі та рівень засвоєння її автором методики наукового дослідження. Дублювання наукової роботи можливе через відмову від написання й захисту докторських дисертацій у прийнятому в нас їх розумінні. Замість цієї процедури можна використати чинний порядок присвоєння наукових звань або присвоєння ступеня доктора наук за чітко регламентовані суттєві наукові досягнення, як: отримання відзнак високорейтингових, солідних міжнародних та вітчизняних організацій, отримання серйозних практичних результатів, написання кількох кандидатських дисертацій. Цим буде досягнуто суттєве зменшення часу, енергії та інших ресурсів наукових працівників без шкоди для науки.

Зниженню забюрократизованості науки сприятиме вмiле поєднання централізації та децентралізації в організації наукової діяльності. На нашу думку, головна частина роботи з написання, моніторингу та оцінки наукових робіт має здійснюватися в наукових закладах і наукових підрозділах відповідних суб'єктів господарювання. Централізовано, тобто на рівні державних органів управління, треба:

- ✓ встановлювати пріоритетні напрямки наукових досліджень;
- ✓ перевіряти обґрунтованість присвоєння наукових ступенів і звань у спірних та сумнівних випадках і видавати необхідні документи;

- ✓ встановлювати перелік органів із правом захисту та присвоєння наукових ступенів і звань;
- ✓ на основі маркетингових досліджень та обговорення відповідної інформаційної бази сприяти рекламуванню і впровадженню результатів наукових розробок;
- ✓ розробляти шляхи вдосконалення здійснення та організації наукової діяльності;
- ✓ вибір напрямків, способів та обсягів моральної і матеріальної мотивації учасників наукових процесів.

У процесі практичної реалізації результатів наукових досліджень чи не найважливішу роль відіграє правильність проведення та підбиття підсумків наукових дискусій, адже в їх ході мають бути встановлені істинність і практична значимість тих чи інших пропозицій на основі визнання їх більшістю наукової спільноти. Істинність наукових висновків особливо важлива в юридичній практиці. Наприклад, неправильна, неточна чи неповна характеристика завдань аналізу, обліку, менеджменту та інших наук може стати основою прийняття несправедливих судових рішень за позовами працедавців до своїх менеджерів, аналітиків, бухгалтерів та інших спеціалістів щодо невиконання ними своїх службових обов'язків, і навпаки – дасть змогу порівняно легко виправдати практично будь-які дії відповідачів адвокатам, яким відомі результати дискусії в частині суті й завдань відповідних наук. Дані дискусії щодо практичної цінності результатів наукових досліджень сприятимуть обґрунтованому і правильному їх вибору суб'єктами господарювання й іншими зацікавленими юридичними та фізичними особами.

Важливу роль у вдосконаленні наукових досліджень відіграють наукові дискусії як найефективніша форма колективної творчої праці. Їх проводять під час обговорення будь-якої наукової роботи (дисертації, наукові доповіді, статті й т. п.). При цьому важливо дотримуватися всіх умов, що забезпечують її плідність. Опоненти мають бути активними, вміти знайти позитивні аспекти обговорюваної роботи, правильно висловлювати точку зору автора роботи, чітко формулювати суть його помилок, у доброзичливій формі вказувати можливі шляхи їх усунення. При проведенні дискусії важливо дотримуватись вимог етики. Критикуючи помилки і недоробки наукового дослідження, учасники обговорення не повинні зачіпати особисті якості й наукові здібності автора наукової роботи.

Сьогодні в Україні особливо зростає інтерес до наукових дискусій із проблем суб'єктів господарювання у зв'язку з їх приватизацією, акціонуванням, до проблем повторного перерозподілу власності й забезпечення ефективності функціонування ринкової економіки.

The problems of improving the organization and methods of research in Ukraine. The essence of science components and given their critical evaluation.

Key words: *research, discussion, research, critical evaluation, components of science.*

Рассмотрены вопросы совершенствования организации и методики научных исследований в Украине. Раскрыта сущность компонентов науки и дано им критическую оценку.

Ключевые слова: *научные исследования, дискуссия, результаты исследований, критическая оценка, компоненты науки.*

Література

1. Білуха М. Основи наукових досліджень / М. Білуха // Підручник для студентів екон. спец. вузів. – К.: Вища школа, 1997. – 202 с.
2. Організація наукових досліджень, написання та захист магістерської дисертації / За ред. Пасічника В. В. – К.: «Ліра-К», 2010. – 282 с.
3. Пушкарь А., Потрошкова Л. Основы научных исследований и организация научно-исследовательской деятельности / А. Пушкарь, Л. Потрошкова. – К.: «Ліра-К», 2008. – 280 с.
4. Цехмістрова Г. Методологія наукових досліджень / Г. Цехмістрова. – К.: Кондор, 2008. – 280 с.
5. Хоменко І. Евристика / І. Хоменко. – К.: ЦУЛ, 2008. – 280 с.
6. Шейко В., Кушнарєнко Н. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Підручник – 2-ге вид., перероб. і доп. / В. Шейко, Н. Кушнарєнко. – К.: Знання-Прес, 2002.